

Magdalena Tomala

Kielce

OCHRONA ŚRODOWISKA REGIONU MORZA BAŁTYCKIEGO

Wstęp

Wymiar Północny (WP) to polityczna platforma współpracy skupiająca Unię Europejską (UE), jej państwa członkowskie oraz kraje partnerskie: Islandię, Norwegię i Rosję. Jego zamiarem jest zapewnienie wspólnej płaszczyzny dla promowania dialogu i wymiernej współpracy, jak również wzmocnienie stabilności i wspomaganie integracji ekonomicznej, konkurencyjności i zrównoważonego rozwoju w Północnej Europie. Pierwotnie został on uruchomiony w 1997 r., a od początku 2007 r. określa się go dwoma dokumentami: Deklaracją dotyczącą polityki Wymiaru Północnego oraz Dokumentem ramowym polityki Wymiaru Północnego. Wymiar Północny jest regionalnym wyrazem czterech Wspólnych Przestrzeni UE i Rosji oraz narzędziem realizowania ich map drogowych (z pełnym udziałem pozostałych dwóch partnerów, Islandii i Norwegii, w kwestiach właściwych dla WP). Jednym z najważniejszych obszarów priorytetowych WP jest: środowisko, bezpieczeństwo nuklearne i zasoby naturalne¹. Obejmuje ono ograniczanie ryzyka nuklearnego i innych zanieczyszczeń, bezpieczeństwo morskie, ochronę środowiska morskiego Morza Bałtyckiego i Morza Barentsa, bioróżnorodność, lasy, zasoby rybne i ochronę ekosystemów arktycznych, współpracę w dziedzinie polityki wodnej, zmian klimatycznych, prawodawstwo środowiskowe oraz wzmacnianie zdolności administracyjnych.

W niniejszym opracowaniu podjęto próbę oceny działań realizowanych pod parasolem Wymiaru Północnego, a dotyczących kwestii właśnie związanych ze środowiskiem regionu Morza Bałtyckiego.

Z jedenastu państw uczestniczących w WP aż osiem należy do Unii Europejskiej. Wprowadzenie przepisów wspólnotowych, jak również potencjał związany ze wspólnotowymi instrumentami i dziedzinami polityki (na przykład

¹ Zob.: http://www.ndphs.org/?language,Polski,about_nd (dostęp: 02.12.2011).

polityką spójności, strategią zrównoważonego rozwoju, polityką ochrony środowiska, zintegrowaną polityką morską, rynkiem wewnętrznym i agendą lizbońską), otworzyły nowe, znaczne możliwości w zakresie skuteczniejszej koordynacji działań, co z kolei zapewnia wyższy poziom życia obywatelom tych państw członkowskich.

Jednak mimo skutecznej komunikacji i współpracy na szczeblu międzynarodowym i międzyregionalnym, wciąż nie udało się w pełni wykorzystać nowych możliwości wynikających z członkostwa w UE, i nikt jak dotąd nie znalazł właściwego rozwiązania problemów, jakie stoją przed całym regionem.

Region Morza Bałtyckiego jest obszarem wysoce zróżnicowanym pod względem gospodarczym, środowiskowym i kulturowym, a jednak jego państwa posiadają wiele wspólnych zasobów i wykazują znaczące współzależności. Oznacza to, że działania prowadzone w obszarze ochrony środowiska mogą bardzo szybko wywrzeć wpływ na inne części regionu lub cały jego teren. W takich okolicznościach region Morza Bałtyckiego może stanowić model współpracy regionalnej pozwalający na testowanie oraz rozwój nowych koncepcji i strategii jako przykładów najlepszych praktyk.

„»Wymiar północny« może stać się przykładem dla innych inicjatyw w zakresie współpracy regionalnej w Europie” – stwierdził minister spraw zagranicznych Rosji Siergiej Ławrow². Taką opinię sformułował podczas spotkania ministerialnego w Oslo. Jak zasugerował szef MSZ Federacji Rosyjskiej, w dość krótkim odstępie czasu ta organizacja potrafiła odnieść wielkie sukcesy w pracy. Siergiej Ławrow podkreślił dobre perspektywy współpracy między krajami członkowskimi Wymiaru Północnego w dziedzinie ochrony środowiska naturalnego, transportu, biznesu i kultury. Za gwarancję pomyślnej realizacji projektu dyplomata uznał skupienie uwagi na rozstrzygnięciu realnych, nie zaś wymyślonych problemów.

Środowisko geograficzne regionu Morza Bałtyckiego

„Homogeniczność cech geograficznych danego obszaru, bliskość sąsiadujących ze sobą państw ułatwiają między nimi interakcje, a w związku z tym kryterium to należy traktować jako wyjściowe w procedurze wyodrębniania regionów międzynarodowych”³. Termin *region Morza Bałtyckiego* wiązano przede wszystkim ze środowiskiem geograficznym.

Środowisko geograficzne dzieli Ziemię na naturalne części, które tworzą regiony. Biorąc pod uwagę zacytowaną definicję, region Morza Bałtyckiego to

² Zob.: „Wymiar północny” może stać się przykładem dla innych inicjatyw w zakresie współpracy regionalnej w Europie, www.polish.mrv.ru/2010/11/02/3279911.html (dostęp: 2.11.2010).

³ E. Halizak, *Regionalizm w stosunkach międzynarodowych*, w: *Stosunki międzynarodowe. Geneza, struktura, dynamika*, red. E. Halizak, R. Kuźniar, Warszawa 2001, s. 285.

niewątpliwie obszar spójny lub region jednorodny. Cechę łączącą stanowi Morze Bałtyckie. Andrzej Piskozub, ukazując rolę morza w dziejach cywilizacji, zauważył, że dzieli ono Ziemię na główne strefy, wyodrębnione jako ramy, obejmujące rozwój morskiego horyzontu geograficznego w uporządkowaniu przestrzennym⁴.

Jak stwierdził Jerzy Zaleski, Morze Bałtyckie jest *mutatis mutandis* jeziorem śródlądowym, nad którym Europa Bałtycka – a więc morze i zaplecze lądowe – tworzą unikatową jednostkę regionalną⁵. Definicja Zaleskiego nadaje nowy wymiar regionowi Morza Bałtyckiego. Nie należy wyłącznie utożsamiać go ze zbiornikiem wodnym, konieczne wydaje się zwrócenie uwagi na państwa bezpośrednio leżące nad Morzem Bałtyckim i mające do niego dostęp. Nad Bałtykiem leżą: Dania, Estonia, Finlandia, Litwa, Łotwa, Niemcy (Szlezwik-Holsztyn, Hamburg, Maklemburgia – Pomorze Przednie), Polska, Rosja (obwód kaliningradzki i piotrogrodzki) i Szwecja.

Do regionu Morza Bałtyckiego zalicza się więc państwa bezpośrednio położone nad zbiornikiem wodnym oraz oddaloną Norwegię i Islandię. Dlaczego te państwa uwzględnia się przy określaniu granic regionu? Aby odpowiedzieć na to pytanie, należy przyjrzeć się bliżej ich położeniu. Polska zajmuje centralne tereny kontynentu europejskiego i centralną pozycję na południu regionu bałtyckiego. W pobliżu Warszawy znajduje się geometryczny środek Europy. Przecinają się tu linie łączące przylądki Nordkyn (Norwegia) i Matapan (Peloponez, Grecja) oraz przylądek Roca (Portugalia) i środkowy Ural. Przez kraj przebiega granica między kontynentalnym blokiem Europy Wschodniej a Europą Zachodnią. Strategiczne położenie Polski daje jej ogromne możliwości w aspekcie rozwoju inicjatywy „Wymiaru Północnego” i zacieśnienia kontaktów na linii UE – Federacja Rosyjska, UE – byłe republiki ZSRR oraz UE – państwa skandynawskie. Na południowo-wschodnim wybrzeżu Bałtyku leżą również inne państwa: Litwa, Łotwa, Estonia. Litwa jest największym z trzech państw bałtyckich – od południowego zachodu graniczy z Polską i z Rosją (obwód kaliningradzki), na wschodzie z Białorusią, a od północy z Łotwą. Jest krajem Niziny Wschodnioeuropejskiej o wybrzeżu morskim wyrównanym, niskim i piaszczystym. Łotwa to państwo w północno-wschodniej Europie. Na lądzie graniczy z Litwą, Białorusią, Rosją i Estonią. Ponadto Łotwa posiada 531 km pas wybrzeża Morza Bałtyckiego. Estonia leży w północno-wschodniej Europie, u wschodnich wybrzeży Morza Bałtyckiego, które oblewa ją zatokami Fińską i Ryską. Graniczy z Federacją Rosyjską na wschodzie, od południa z Łotwą, a na północy przez Zatokę Fińską z Finlandią⁶. Niemcy z kolei położone są w środkowej Europie, na

⁴ Por.: A. Piskozub, *Morze w dziejach cywilizacji*, Toruń 1999, s. 165.

⁵ Por.: J. Zaleski, *Oblicze ekonomiczne zaplecza*, w: *Morze Bałtycki*, red. K. Łomniewski, W. Mańkowski, J. Zaleski, Warszawa 1975, s. 386.

⁶ Zob.: *Podstawowe wiadomości o państwach regionu bałtyckiego*, <http://www.poland.gov.pl>, <http://www.eesti.pl/kultura.php> (dostęp: 07.07.2010).

północy graniczą z Danią, na wschodzie z Polską, na południowym wschodzie z Czechami, na południu z Austrią i Szwajcarią, a na zachodzie z Francją, Luksemburgiem, Belgią i Holandią. Są zatem usytuowane najbliżej Europy Zachodniej i mają z nią bezpośredni kontakt.

Północne wybrzeże regionu Morza Bałtyckiego otaczają: w centrum Szwecja, od wschodu Finlandia, od zachodu Dania, a także Islandia i Norwegia. Królestwo Danii (*Kongeriget Danmark*), państwo położone w północnej Europie (Skandynawia), jest najmniejszym z państw nordyckich. Jego terytorium zależne stanowią Grenlandia oraz Wyspy Owcze. Graniczy od południa z Niemcami; 70% powierzchni Danii przypada na Półwysep Jutlandzki (Jutlandię, *Jylland*). Reszta kraju położona jest na 405 wyspach, w tym 82 zamieszkałych. Największe i najważniejsze wyspy to Zelandia (*Sjælland*, na której znajduje się stolica kraju, Kopenhaga), Fionia (*Fyn*), Amager, Lolland oraz Bornholm. Finlandia graniczy od zachodu ze Szwecją, od północy z Norwegią i od wschodu z Rosją⁷.

Islandia i Norwegia nie mają bezpośredniego dostępu do Morza Bałtyckiego. Uważane są jednak za państwa „morskie”. Długość linii brzegowej Norwegii, obejmującej także fiordy i wyspy, wynosi ponad 57 tys. km. W obszarach nadmorskich mieszka blisko 80% norweskiej populacji, a strefa przybrzeżna i jej zasoby wciąż odgrywają istotną rolę w kształtowaniu modelu osadnictwa i zatrudnienia oraz w krajowej i regionalnej gospodarce⁸.

Obszar opisanych państw (poza Islandią i Norwegią) w całości lub w części stanowi zaplecze lądowe morza. Finlandia i Polska mają kontakt wyłącznie z tak zwanym Bałtykiem właściwym (obszar Morza Bałtyckiego bez Kattegatu i cieśnin duńskich), natomiast niektóre państwa bałtyckie graniczą częściowo z innymi akwenami, a nawet morzami. Na przykład Szwecja ma dostęp do Sundu i Kattegatu (gdzie leży największy port – Göteborg), Dania – do Skagerraku i Morza Północnego⁹.

Bałtyk, stanowiący wspólne dobro przedstawionych państw, jest akwenem nietypowym, niepodobnym do innych mórz świata. Jest młodym morzem – jego historia sięga około 12 tys. lat¹⁰. Powstanie Morza Bałtyckiego łączy się z ostatnim okresem zlodowacenia. Pierwsze stadium rozwojowe Bałtyku nosiło nazwę Bałtyckiego Jeziora Lądowego. „Topnienie lodu doprowadziło jednak szybko do wypiętrzenia się uwolnionej od ciężaru południowej Danii, wskutek czego powstało lądowe połączenie między południową Szwecją a północnymi Niemcami. Dostęp do Bałtyku od strony Kattegattu został zamknięty i Bałtyk stał się jezio-

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Norweskie Ministerstwo Ochrony Środowiska, Środowisko przybrzeżne i morskie. Środowisko*, <http://www.amb-norwegia.pl.htm> (dostęp: 19.09.2010).

⁹ Por.: J. Zaleski, *Oblicze ekonomiczne zaplecza*, s. 386.

¹⁰ Dla porównania Morze Północne liczy około 300 mln lat, zob.: W. Froese, *Historia państw i narodów Morza Bałtyckiego*, Warszawa 2007, s. 11 i n.

rem słodkowodnym¹¹. Następne fazy powstawania morza to Morze Yoldiowe, Jezioro Ancylusowe, Morze Litorynowe, Morze Limnaea, Morze Mayaowe.

Należy podkreślić, że dzisiejszy Bałtyk jest morzem bardzo płytkim, o średniej głębokości zaledwie 52 m, podczas gdy średnia głębokość Morza Kaspijskiego wynosi 184 m, a Morza Czarnego nawet 1149 m. Dla porównania warto też wspomnieć, że średnia głębokość Wszechocanu sięga aż 3795 m. Bałtyk, niewielkie stosunkowo morze, zawierające zaledwie 1/60 000 część mas wodnych całego Wszechocanu, wciśnięty między wybrzeża masywu Fennoskandii, Europy Środkowej i Półwyspu Jutlandzkiego, rozciąga się w kierunku południkowym na przestrzeni około 1500 km, w równoleżnikowym zaś – 650 km. Jego powierzchnia, wraz z powierzchnią cieśnin Sund, Mały i Duży Bełt oraz Kattegat i Skagerrak, łączących go z Morzem Północnym, wynosi 422 300 km².

Ze względu na charakterystyczne cechy Morza Bałtyckiego można postawić tezę, że jest ono drogą, a nie „ojczyzną”. Pełni więc funkcję pomostu łączącego państwa leżące nad nim, między innymi Półwysp Skandynawski z Europą Centralną czy Europę Wschodnią z Europą Zachodnią. Bałtyk jest ruchliwą drogą transportową, którą przewozi się rocznie 200 mln t ładunków. Stanowi to 10% wszystkich przewozów morskich świata¹²! Dlatego spośród wszystkich mórz świata najsilniej bodajże odczuwają ujemne skutki rozwoju cywilizacji dwa europejskie morza śródładowe – Morze Śródziemne i właśnie Bałtyk. Sytuacja Morza Bałtyckiego jest szczególnie dramatyczna. Otoczone jest przez kraje rozwinięte gospodarczo. Na jego wybrzeżach powstało 60 dużych aglomeracji miejskich, we wszystkich państwach nadbałtyckich mieszka około 150 mln ludzi, wytwarzających 15% produkcji przemysłowej świata.

Uwarunkowania te sprzyjały pojawieniu się kolejnego określenia opisującego obszar Morza Bałtyckiego – „Europy Bałtyckiej”. Jak pisał Jerzy Zaleski, pojęcie to zrodziło się z przekonania, że „region ten, bardziej niż Europa Śródziemnomorska i Atlantycka, jest przestrzennie spójny¹³. Mieszkańców regionu bałtyckiego łączy bardzo wiele: niejednokrotnie wspólna historia, przykłady współpracy nie tylko dwustronnej, ale i wielostronnej, kultura morska, ściśle łącząca się z pracą związaną z wykorzystywaniem zasobów Morza Bałtyckiego itp. Także w Szwecji Morze Bałtyckie nazywane jest „jeziorem wewnętrznym”. Szwedzki rzeczownik (*en*) *sjö*, choć podobny do niemieckiego *See* i angielskiego *sea* (morze), znaczy przede wszystkim – jezioro, mimo że Morze Północne tłumaczy się jako *Nordsjön*, a Morze Bałtyckie jako *Öster-*

¹¹ *Ibidem*, s. 12.

¹² Por.: S. K. Szymborscy, *Wszechocan*, Warszawa 1981; A. Majewski, *Oceany i morza*, Warszawa 1992; Z. Mikulski, *Gospodarka wodna*, Warszawa 1998; *Encyklopedia multimedialna PWN – Geografia*, w: *Elektroniczne Archiwum „Wiedza i Życie”*, „Biuro Studiów i Ekspertyz” 1999, <http://biurose.sejm.gov.pl/teksty/i-660.htm> (dostęp: 22.10.2008).

¹³ J. Zaleski, *Razem czy osobno? Przyczynek do koncepcji bałtyckiej wspólnoty regionalnej*, Biuro Planowania Regionalnego CUP, Sopot 1993, s. 9–10.

sjön¹⁴ (dosł. Morze Wschodnie). Nazwa wiąże się z okresem mocarstwowości Szwecji, kiedy obydwie morza uważane były za „wewnętrzne jeziora” Królestwa Szwecji¹⁵.

Znaczenie zbiornika wodnego Morza Bałtyckiego podkreśla się w wymiarze integracji europejskiej: „Morze Bałtyckie miało ogromny wpływ na historię Europy. To życiodajny korzeń w północnej Europie, który przez wieki swoim istnieniem powodował pojawianie się współzależności między państwami i ludźmi wokół bałtyckiego wybrzeża”¹⁶. Spójność geograficzna implikuje zatem kontakty gospodarcze i polityczne.

Klimat w całym regionie jest zróżnicowany. Na terenach poza kołem podbiegunowym północnym występuje klimat bardzo ostry, zimy są mroźne, a temperatura wzrasta jedynie podczas krótkiego lata, trwającego w czasie dnia polarnego. Na południu Finlandii klimat jest już łagodniejszy – co wynika z bliskości morza. Ciepłe lata pozwalają tam na rozszerzenie terenów rolniczych¹⁷. Norwegia leży na skraju strefy umiarkowanej. Występujące tam wysokie łańcuchy górskie dzielą kontynentalną Norwegię i zapewniają rozległym obszarom położonym w głębi kraju ochronę przed opadami. Średnia roczna temperatura waha się od 8°C na zachodnim wybrzeżu do poniżej temperatury zamarzania w górach. Podobnie jak w Norwegii, Szwecja ma dość korzystny klimat różniący się znacznie między regionami północnymi i południowymi. Ciepły Prąd Północnoatlantycki zapewnia Szwecji klimat umiarkowany, łagodniejszy niż na innych obszarach położonych na tych samych szerokościach geograficznych. Podczas gdy średnia temperatura w lipcu w Sztokholmie wynosi +18°C, na południu Grenlandii nieznacznie przekracza 0°C. Na północy zimy są długie i chłodne, co w czerwcu i lipcu rekompensują białe noce i umiarkowane temperatury¹⁸. Na klimat Islandii największy wpływ ma Prąd Zatokowy, powodujący stosunkowo niewielkie wahania temperatury między zimą a latem (od około 10°C latem do 0°C zimą). Panuje tam typowy klimat oceaniczny z chłodnym, wilgotnym latem oraz łagodną, choć wietrzną zimą. W głębi łądu klimat jest bardziej surowy.

Na południowym wybrzeżu Bałtyku, między Polską, Litwą, Łotwą, Estonią, Niemcami i Danią nie ma zasadniczych różnic klimatycznych. Panuje tu klimat umiarkowany o charakterze przejściowym pomiędzy klimatem morskim a lądowym. Jest to efekt ścierania się mas wilgotnego powietrza znad Atlantyku z suchym powietrzem z głębi kontynentu euroazjatyckiego. W efekcie klimat odznacza się dużymi kaprysmi pogody i znacznymi wahaniami w przebiegu pór

¹⁴ J. Kubitsky, *Słownik polsko-szwedzki*, Warszawa 2003.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ *Opinion of the Economic and Social Committee on “Relations between the European Union and the countries bordering the Baltic Sea”*, „Official Journal of the European Communities”, 98/C 73/17, 09.03.98.

¹⁷ Zob.: szerzej: <http://www.finlandia.boo.pl/his.php> (dostęp: 12.06.2007).

¹⁸ Zob.: *Serwis informacyjny. Szwecja, klimat*, <http://www.szwecja.pl> (dostęp: 12.06.2007).

roku w następujących po sobie latach. Zaznacza się to zwłaszcza w charakterze zim, które są bądź wilgotne, typu oceanicznego, bądź – rzadziej – pogodne, typu kontynentalnego.

Rozwój współpracy w obszarze środowiska naturalnego Europy Północnej

Mimo istniejących barier, które w latach 1945–1989 tamowały nawiązywanie kontaktów w Europie Północnej, w owym czasie czyniono starania o podjęcie współpracy.

Na uwagę zasługuje polska inicjatywa skierowana do państw skandynawskich, głosząca hasło „Bałtyk – morzem pokoju”¹⁹. Polska stała się w ten sposób prekursorem inicjatywy związanej z ideą pokojowej współpracy państw Morza Bałtyckiego. Jednak ze względu na stosunki panujące w tej części kontynentu europejskiego – wyraźnie zaznaczone podziały regionu Morza Bałtyckiego w okresie zimnej wojny – nie doprowadzono do jego urzeczywistnienia. Natomiast podjęto współpracę na bardziej neutralnym gruncie – zagadnień niezwiązanych z bezpieczeństwem, ale wynikających i opartych na wspólnej wszystkim państwom regionu podstawie: Morzu Bałtyckim. Zaczęto od spraw żeglugi, problemów ekologii, zanieczyszczenia morza. Kooperację zainicjowano na gruncie ochrony środowiska. Nie podjęto dyskusji o sprawach trudniejszych, związanych z sytuacją polityczną okresu „zimnej wojny” czy na temat problemów uwarunkowanych tak zwanym „miękkim bezpieczeństwem”²⁰. Skupiono uwagę na Morzu Bałtyckim, którego skażenie uświadomiło wszystkim państwom potrzebę współdziałania²¹.

Potencjalne korzyści związane z czystym Morzem Bałtyckim skłoniły przedstawicieli państw do podjęcia rozmów o wspólnej ochronie Bałtyku. Inicjatorzy tej koncepcji, mimo różnic politycznych, społecznych i gospodarczych, przekonali o wartości międzynarodowej współpracy w zakresie likwidacji skażenia środowiska morskiego akwenu. W 1973 r. na zaproszenie polskiego rządu przybyli do Gdańska przedstawiciele Danii, Finlandii, Szwecji, NRD, RFN, ZSRR i Pol-

¹⁹ Zob.: C. Stalvant, *Functional Cooperation in a Divided Region. Reflections on the Politics of the Baltic Sea Basin in the Context of Swedish Politics and East-West Relations*, Marieham, May 8–10 1987.

²⁰ Zob.: *Bezpieczeństwo międzynarodowe czasu przemian. Zagrożenia – Koncepcje – Instytucje*, red. R. Kuźniar, Z. Lechowski, Warszawa 2003.

²¹ Początki współpracy międzynarodowej w zakresie ochrony morskich zasobów biologicznych sięgają XIX w. Pierwsza umowa została podpisana w 1899 r. przez Szwecję i Danię. W okresie międzywojennym współpraca odbywała się na podstawie międzynarodowych umów dwustronnych. Jedyna wielostronna umowa międzynarodowa dotyczyła ochrony żywych zasobów Bałtyku (układ w sprawie uregulowania połowów gładzie i stroni na Morzu Bałtyckim), a jej sygnatariuszami były: Dania, Niemcy, Szwecja, Polska, Wolne Miasto Gdańsk; patrz szerzej: M. Jaworski, *Współpraca regionalna państw bałtyckich w zakresie ochrony zasobów biologicznych Bałtyku*, Warszawa 1994, s. 11 i n.

ski. W wyniku obrad uchwalono Konwencję Gdańską o rybołówstwie i ochronie żywych zasobów Bałtyku i Bełtów, dającą początek wielostronnej współpracy²². W trakcie rozmów skupiono uwagę i podjęto prace nad rozwiązaniem problemów rybołówstwa i ochrony żywych zasobów w Morzu Bałtyckim i w cieśninach duńskich. Konwencja została przyjęta 13 września 1973 r., natomiast w życie weszła 28 lipca 1974 r.²³ Organem wykonawczym została Międzynarodowa Komisja Rybołówstwa Morza Bałtyckiego (IBSFC)²⁴ z siedzibą w Warszawie, czuwająca nad stanem żywych zasobów i rybołówstwem. Konwencja zobowiązywała strony zarówno do ochrony, jak i do działania w sposób bezpośredni na rzecz odtwarzania i zwiększania zasobów biologicznych Bałtyku²⁵.

Rok po podpisaniu konwencji gdańskiej, z inicjatywy Finlandii, w Helsinkach doszło do spotkania państw bałtyckich: RFN, NRD, Danii, Szwecji, Finlandii, ZSRR i Polski. Owocem konferencji było podpisanie Konwencji o ochronie środowiska morskiego Morza Bałtyckiego (konwencji helsińskiej), która odwoływała się do całościowej ochrony środowiska morskiego Bałtyku. Strony umowy zobowiązały się przedsięwziąć odpowiednie kroki w celu zmniejszenia zanieczyszczenia morza. Należy podkreślić, że spośród form działań konwencja jednoznacznie preferowała współpracę naukowo-techniczną, głównie w zakresie wymiany informacji i wyników badań stanu środowiska morskiego²⁶.

Stałą strukturą organizacyjną konwencji stała się Komisja Helsińska – HELCOM²⁷. W jej skład wchodziły komitety: ochrony środowiska, morski, technologiczny, zwalczania rozlewów i grupa zadaniowa ds. wdrażania programu bałtyckiego²⁸. Zgodnie z artykułem 12 konwencji helsińskiej²⁹, Komisja Helsińska jest organem wykonawczym konwencji, a komitety i grupy ekspertów są ciałami doradczymi.

Konwencja helsińska weszła w życie dopiero 3 maja 1980 r.³⁰, gdyż warunki polityczne oraz gospodarcze³¹ nie pozwalały rozwinąć współpracy w zakresie

²² *Region Bałtycki. Rozwój przestrzenny, programy, instytucje*, red. W. Toczyński, Gdańsk 1999, s. 48.

²³ B. Johnson, *The Baltic Sea Conventions*, „The International and Comparative Law Quarterly” 1976, nr 1, s. 13–14.

²⁴ Por.: *Convention on Fishing and Conservation of the Living Resources in The Baltic Sea And The Belts*, <http://www.ibsfc.org/> (dostęp: 24.10.2007).

²⁵ Por.: A. Straburzyński, *Ochrona żywych zasobów Bałtyku na tle postanowień konwencji gdańskiej*, „Państwo i Prawo” 1974, nr 5, s. 68–75.

²⁶ Zob. szerzej: M. Pietraś, *Bezpieczeństwo ekologiczne w Europie*, Lublin 1996, s. 73–74.

²⁷ HELCOM (ang.) – Komisja Ochrony Środowiska Morskiego Obszaru Morza Bałtyckiego.

²⁸ Dz. U. 1980 Nr 18, poz. 65.

²⁹ Tekst w: „Zbiór Dokumentów” 1974, nr 3, s. 235 i n.

³⁰ Zob. szerzej: Dz. U. 1980 Nr 18, poz. 65.

³¹ Jeśli chodzi o warunki ekonomiczne, to państwa socjalistyczne nie mogły wypełnić warunków konwencji ze względów finansowych. Natomiast państwa nordyckie: Finlandia, Szwecja, Norwegia, Dania i RFN, wypełniały ją.

ochrony środowiska, co do końca lat osiemdziesiątych XX w. uniemożliwiło realizację konwencji.

Dzięki podpisaniu umów międzynarodowych (konwencji gdańskiej i helsińskiej) opracowano swoisty Kodeks Bałtycki (*Baltic Code*)³², który określił prawnomiędzynarodowe aspekty ochrony środowiska Bałtyku oraz ustalił ścisłe reguły użytkowania zbiornika. Można je uznać za pionierskie, choć realizacja postanowień helsińskich do początku lat dziewięćdziesiątych XX w. była niemożliwa. Wiązało się to między innymi z zamkniętymi gospodarkami w ramach bloków: wschodniego i zachodniego, i ze zróżnicowaniem dochodowym państw. Ale konwencja helsińska pokazała, że istnieje więź interesów między państwami regionu Morza Bałtyckiego, ważniejsza niż europejskie czy międzynarodowe podziały. W związku z tym pracom nad ochroną środowiska Bałtyku zaczęła towarzyszyć idea stabilizowania wzajemnych relacji oraz podnoszenia poziomu bezpieczeństwa.

Wymiar Północny na rzecz ochrony środowiska

Od początku lat dziewięćdziesiątych XX w. można zaobserwować wzmocnienie międzynarodowego reżimu dotyczącego spraw ochrony Morza Bałtyckiego. Podczas **konferencji w Ronneby**, we wrześniu 1990 r. przyjęto Deklarację Morza Bałtyckiego. Zdecydowano również o rozpoczęciu prac nad rewizją konwencji helsińskiej. Nowy tekst dokumentu został przedstawiony i przyjęty 9 kwietnia 1992 r. na konferencji w Helsinkach z udziałem przedstawicieli Szwecji, Finlandii, Danii, Polski, Niemiec, Norwegii, Federacji Rosyjskiej, Litwy, Łotwy, Estonii, Czech, Słowacji i Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej³³. Zgodnie z konwencją ochroną objęto zarówno Morze Bałtyckie, jak i obszar jego zlewiska (między innymi obszar całej Polski i część Czech). Przyjęto zasadę, że zanieczyszczający płaci za wyrządzone szkody. Dlatego sygnatariuszy zobowiązano do: powiadamiania Komisji Helsińskiej o planowanych inwestycjach mogących wywrzeć niekorzystny wpływ na morze, udostępniania ludności informacji o stanie morza, wód jego zlewiska oraz do współpracy w dziedzinie nauki, technologii, prac badawczych i wymiany informacji³⁴.

Przyjęcie konwencji helsińskiej, jak i deklaracji w sprawie ochrony Bałtyku przyczyniło się do podjęcia konkretnych działań w tym zakresie. Zatwierdzono kompleksowy program przywrócenia równowagi ekologicznej Morza Bałtyckiego na lata 1993–1997 (I faza programu) i 1998–2012 (II faza programu). Prze-

³² Zob.: L. Gelberg, *Cooperation of the Baltic States. Legal Problems*, Wrocław 1981, s. 82 i n.

³³ Konwencja weszła w życie 17 stycznia 2000 r. Zob.: *The Final Act of the Diplomatic Conference on the Protection of the Marine Environment of the Baltic Sea Area*, Helsinki, 9 kwietnia 1992; Ż. Semprich, *Nowa konwencja helsińska*, „Rzeczpospolita”, 25 czerwca 1999.

³⁴ Zob.: *Tekst konwencji o ochronie środowiska morskiego obszaru Morza Bałtyckiego*, Dz. U. Nr 28, poz. 346, 14 kwietnia 2000.

widziane w programie działania objęły między innymi: tworzenie nowych skuteczniejszych regulacji prawnych, działalność inwestycyjną mającą ograniczyć źródła zanieczyszczeń, tworzenie systemów zarządzania zlewniami przybrzeżnymi i terenami podmokłymi oraz edukację ekologiczną³⁵. Program określił również miejsca w regionie bałtyckim, które są szczególnie zagrożone ekologicznie – tzw. *hot spots* (gorące punkty).

Pierwotnie zidentyfikowano 132 gorące punkty na całym obszarze zlewni Bałtyku. Kilka z nich to duże obszary miejsko-przemysłowe charakteryzujące się licznymi problemami w zakresie ochrony środowiska. W wyniku działań inwestycyjnych i naprawczych z listy Programu Bałtyckiego skreślonych zostało 58 pozycji.

W polskiej części zlewiska Morza Bałtyckiego pierwotnie ujęto w programie najwięcej, bo 37 gorących punktów³⁶.

W 2001 r. polskie gorące punkty zostały zrewidowane, aby lepiej poznać zmiany, jakie zaszły w regionie od powstania programu bałtyckiego. Dotychczas 27 polskich lokalizacji zostało skreślonych z listy. Fakt ten należy uznać za znaczący sukces, obrazujący postęp w dziedzinie ochrony środowiska w naszym kraju oraz wpływającym na kreowanie pozytywnego wizerunku Polski na arenie międzynarodowej. Znaczne zmiany dotyczące statusu przedsiębiorstw, prywatyzacja, zamknięcie niektórych zakładów oraz ograniczenie produkcji przez inne przyczyniły się do poprawy sytuacji, jaką można dziś zaobserwować. Pozytywny rozwój w dziedzinie ochrony środowiska Morza Bałtyckiego skutkuje również większą poprawą stanu środowiska w samym kraju³⁷.

Większość inwestycji w *hot spots* jest finansowana przez przedsiębiorstwa. Innym znaczącym źródłem finansowania są fundusze ekologiczne oraz krajowe banki państwowe i komercyjne. Udział środków zagranicznych we wdrażaniu działań środowiskowych był do 2004 r. raczej niewielki, natomiast obecnie coraz większą rolę odgrywać będą fundusze strukturalne Unii Europejskiej. Niewątpliwie widoczny postęp i osiągnięte w ostatnich latach wyniki w ochronie środowiska są dowodem skuteczności działania zintegrowanego systemu finansowania ochrony środowiska w Polsce. Należy zaznaczyć, że łącznie aż 25 zakła-

³⁵ Zob.: E. Berkowska, H. Rasz, M. Sobolewski, D. Stankiewicz, *Międzynarodowa współpraca na rzecz ochrony środowiska naturalnego Bałtyku*, [b.m.w.], czerwiec 1993, s. 17 i n. S. Łoziński, *Współpraca regionalna i transgraniczna w regionie Morza Bałtyckiego*, Biuro Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu RP, styczeń 1999.

³⁶ Przyczyna tak dużej liczby polskich *hot spots* wiąże się bez wątpienia ze specyficzną sytuacją Polski – obszar kraju w 99,7% leży w zlewisku Morza Bałtyckiego, a część ta obejmuje 311 900 km² i zamieszkiwana jest przez ok. 40 mln ludzi (całkowita powierzchnia zlewiska wynosi ponad 1,7 mln km² i zamieszkiwana jest przez ponad 80 mln ludzi). Duże znaczenie ma też układ hydrograficzny kraju – prawie 90% odpływu rzeczny prowadzą Wisła i Odra, pozostałe 10% wnosi 10 rzek Przymorza.

³⁷ *Gorące punkty w odwrocie. Postęp w ochronie Bałtyku*, <http://www.ekoportal.pl/> (dostęp: 24.06.2007).

dów przemysłowych i miejskich oczyszczalni ścieków z 27 usuniętych gorących punktów zostało skreślonych z Programu Bałtyckiego w latach 2001–2003.

Obecnie w polskiej części listy programu pozostaje 21 źródeł punktowych (7 przemysłowych i 14 komunalnych), 2 źródła obszarowe (rolnicze) i 2 zalewy przybrzeżne.

O pozytywnych skutkach, jakie przyniosła ochrona środowiska morskiego Bałtyku, świadczy Komunikat z Sesji Ministrów Ochrony Środowiska państw-stron HELCOM-u z 26 marca 1998 r. Dotyczy on redukcji zanieczyszczeń, jakie dostają się do Morza Bałtyckiego w wysokości 50% w stosunku do 1988 r. Innym sukcesem okazało się zlikwidowanie 15 poważnych źródeł zanieczyszczeń – *hot spots*, a dalsze 70% tych źródeł spośród 117 znajdujących się na liście JCP (The Baltic Sea Joint Comprehensive Action Programme) jest w zaawansowanym stadium likwidacji. Ponadto komunikat mówi o dalszej, bardziej wzmoczonej współpracy mającej na celu zlikwidowanie skutków działalności człowieka wpływających negatywnie na środowisko Morza Bałtyckiego, w tym między innymi eutrofizacji wód³⁸. Biorąc pod uwagę planowany harmonogram inwestycji, można oczekiwać, że przed zakończeniem Programu Bałtyckiego, tj. do 2012 r., wszystkie polskie komunalne i przemysłowe gorące punkty zostaną skreślone.

Nowe perspektywy współpracy państw na rzecz środowiska stworzyła też konferencja „Środowisko i rozwój”, która odbyła się w czerwcu 1992 r. w Rio de Janeiro. Przyjęto tam dokument „Agenda 21”, będący zbiorem zaleceń dla rządów i organizacji międzynarodowych, zawierający program działań na rzecz społeczno-ekonomicznych zagadnień ekorozwoju. Przyjęcie zaleceń „Agendy 21” nałożyło na państwa konieczność opracowania krajowych strategii ekorozwoju oraz wprowadzenie ich w życie. Problematyką tą zajęły się też państwa regionu Morza Bałtyckiego w ramach inicjatywy „Bałtyk 21”. W trakcie spotkania w Visby szefowie rządów potwierdzili, że zasadniczym celem kooperacji w regionie jest stała poprawa warunków życia i pracy ludzi, uwzględniająca zrównoważony rozwój, zarządzanie zasobami naturalnymi i ochronę środowiska naturalnego³⁹.

Proces tworzenia Agendy 21 rozpoczęto od spotkania ministrów ochrony środowiska państw bałtyckich 20–21 października 1996 r. w Saltsjöbaden. W deklaracji uzgodniono wstępne założenia oraz zasady powstawania programu „Bałtyk 21”. Jego przygotowaniem zajęła się grupa wyższych urzędników, złożona z przedstawicieli rządów państw RPMB, Komisji Europejskiej, HELCOM, VASAB 2010 (Vision and Strategies around the Baltic Sea), Międzynarodowej Bałtyckiej Komisji Rybołówstwa, Nordyckiej Rady Ministrów, Komisji Turystycznej Morza Bałtyckiego, Centrum Zasobów Naturalnych i Badań Ekologicznych,

³⁸ M. Kuliński, *Międzynarodowe działania organizacyjno-prawne celem polepszania czystości wód Bałtyku*, <http://www.e-polityka.pl/> (dostęp: 12.06.2010).

³⁹ R. M. Czarny, M. Tomala, *Wymiar północny Unii Europejskiej. Studium rozwoju*, Kielce 2009.

Koalicji Czystego Bałtyku, Europejskiej Komisji Gospodarczej, Europejskiej Unii Ochrony Wybrzeży, Międzynarodowej Izby Handlowej, Międzynarodowej Sieci na Rzecz Zagospodarowania Środowiska, Bałtyckiej Grupy Roboczej dla Rybaków Bałtyckich, Związku Miast Bałtyckich, Rady Światowego Biznesu na rzecz Ekorozwoju i międzynarodowych instytucji finansowych. Ostatecznie program „Bałtyk 21” przyjęto na siódmej ministerialnej sesji RPMB w Nyborg (Dania) 22–23 czerwca 1998 r.⁴⁰ Jak podkreślił Witold Toczyński, „Agenda 21” jest instrumentem na drodze do pokonywania istniejących dysharmonii rozwojowych, mobilizacji wysiłków na rzecz trwałego i zrównoważonego rozwoju przestrzennego i gospodarczego, który „zaspokaja teraźniejsze potrzeby społeczeństwa, zapewniając jednocześnie warunki zaspokajania potrzeb przyszłych pokoleń”⁴¹.

Szefowie rządów zobowiązali się urzeczywistnić wizję regionu Morza Bałtyckiego jako ekoregionu – gdzie „eko” oznacza wymiar „ekonomiczny” i „ekologiczny”, z którymi nierozzerwalnie zintegrowany jest wymiar społeczny. Region dąży do tego, by na całym świecie postrzegano go jako „latarnię morską”, wskazującą drogę do zrównoważonego rozwoju, inicjatywa „Bałtyk 21” zaś ma przyczynić się do urzeczywistnienia tej wizji poprzez osiągnięcie następujących celów:

- bezpieczne i zdrowe warunki życia dla obecnych i przyszłych pokoleń,
- wzrost gospodarczy oraz zaspokojenie potrzeb socjalnych,
- oparcie współpracy regionalnej na zasadach demokracji, otwartości i partycypacji,
- odtworzenie równowagi ekologicznej ekosystemów oraz zachowanie zróżnicowania biologicznego przy jednoczesnej redukcji zanieczyszczenia środowiska naturalnego,
- wydajne i oszczędne gospodarowanie zasobami odnawialnymi oraz ich eksploatacja w granicach możliwości regeneracji,
- ograniczenie zużycia zasobów odnawialnych oraz upowszechnianie recykulacji surowców wtórnych⁴².

Do chwili obecnej „Bałtyk 21” sporządził dwie kompleksowe regionalne oceny. Ostatnia kompleksowa ocena została przygotowana na początku 2003 r. i obejmuje okres od 2000 do 2002. Ponadto w latach 2002–2004, w ramach wypracowywania nowej polityki i strategii, „Bałtyk 21” przeprowadził również strategiczną samoocenę procesu.

⁴⁰ *Agenda 21 dla regionu Morza Bałtyckiego*, „Bałtyk 21” Nr 1/98, 7. Sesja Ministerialna Rady Państw Morza Bałtyckiego, Nyborg 22–23 czerwca 1998; N. Gurfinkel, *Sesja Rady Państw Morza Bałtyckiego*, „Rzeczpospolita” 23 czerwca 1998; *Spotkanie Rady Państw Morza Bałtyckiego*, „Rzeczpospolita” 24 czerwca 1998; zob. też: www.ee/balict21 (dostęp: 21.07.2007).

⁴¹ *Region bałtycki*, s. 207.

⁴² *Ibidem*, s. 206.

Wszystkie te oceny zostały wzięte pod uwagę przy przygotowywaniu raportu z postępów regionu w drodze do równoważonego rozwoju za okres pięciu lat funkcjonowania.

Według raportu pod względem ochrony środowiska w regionie odnotowano szybką popularyzację i powszechne przyjmowanie Systemów Zarządzania Środowiskiem (EMS) oraz programów lokalnej „Agendy 21”, zwiększenie wydajności energetycznej (w odniesieniu do osiągniętych wyników ekonomicznych), zmniejszenie emisji dwutlenku siarki, zwiększenie pokrywy leśnej, przywrócenie dzikich stad łososia oraz ustabilizowanie łowisk pelagicznych. Jednak podkreślono, że do rozwiązania pozostają nadal takie kwestie, jak ograniczenie emisji dwutlenku węgla, nieodżowne w świetle gwałtownego wzrostu liczby pojazdów przypadających na jednego mieszkańca, który niweczy osiągnięcia na polu wydajności energetycznej i rozwiązań opartych na odnawialnych źródłach energii, oraz to, że chociaż spada zużycie nawozów azotowych (na hektar), to jednak całkowity ładunek substancji biogennych odprowadzanych do Morza Bałtyckiego nie zmniejszył się, a nawet wydaje się wzrastać. Ekosystem morski Bałtyku jest wciąż zagrożony, a populacja dorsza nadal pozostaje poniżej limitu bezpieczeństwa biologicznego⁴³.

Mimo widocznych efektów poprawy stanu środowiska Morza Bałtyckiego, państwa regionu nadal mają wiele do zrobienia. Dlatego do współpracy na rzecz ochrony wód Morza Bałtyckiego włączają się też inne podmioty. Na przykład 13–14 maja 2004 r. w celu zapewnienia bezpieczeństwa morskiego i ochrony środowiska zwołano międzynarodową konferencję, będącą wspólnym przedsięwzięciem trzech regionalnych organizacji z obszaru południowego Bałtyku: SydSam (współpraca w obszarze południowej Szwecji), Baltic Sea Seven Islands (B7) oraz Euroregionu Bałtyk. Spotkanie zostało zorganizowane w bliskiej współpracy ze Schleswigiem-Holsteinem, Radą Miasta Storstrom z Danii, Komisją Morza Bałtyckiego oraz Urzędem Miasta w Trelleborgu. Do udziału w niej zaproszono przedstawicieli organizacji z obszaru Morza Bałtyckiego, władze lokalne i regionalne oraz ekspertów, którzy w codziennej pracy zajmują się ochroną wód Bałtyku⁴⁴.

Zorganizowanie konferencji poprzedzono licznymi spotkaniami grup roboczych strony szwedzkiej i duńskiej, a w jej rezultacie wypracowano tekst deklaracji trellebońskiej. Wskazuje ona, że Morze Bałtyckie jest ważnym obszarem dla jego mieszkańców, że stanowi istotny szlak handlowy i turystyczny o jednym z największych natężeń ruchu, że znaczącym wzrostem transportu ropy naftowej i wreszcie, że istnieje realne zagrożenie katastrof morskich, co stwarza koniecz-

⁴³ *Pięć lat postępów Regionu w drodze do zrównoważonego rozwoju. Raport „Bałtyku 21” dla Premierów Państw Morza Bałtyckiego*, „Bałtyk 21” 2004, nr 1, s. 4.

⁴⁴ *Zob.: Bezpieczeństwo morskie i ochrona środowiska w obszarze Bałtyku*, „Bałtyk” 2004, nr 28 (48), s. 9.

ność podjęcia działań mających zapewnić bezpieczeństwo morskie w obszarze Południowego Bałtyku.

Wiele działań na rzecz środowiska Morza Bałtyckiego realizowanych jest dzięki współfinansowaniu z UE (fundusz spójności). Przykładem może być projekt realizowany przez gminę Gdańsk w latach 2004–2008, dotyczący ograniczenia ładunków zanieczyszczeń wnoszonych do Bałtyku z obszaru miasta. Całkowity koszt projektu wynosi 400 mln zł. Jego celem jest doprowadzenie infrastruktury miejskiej, mającej istotny wpływ na stan środowiska, do poziomu odpowiadającemu standardom UE. Składa się z trzech bloków tematycznych:

- blok 1 – modernizacja systemu zaopatrzenia w wodę,
- blok 2 – rozbudowa systemu gospodarki ściekami,
- blok 3 – utylizacja i zagospodarowanie osadów ściekowych z oczyszczalni ścieków „Gdańsk–Wschód”⁴⁵.

Realizacja projektu wpłynie na polepszenie jakości wody pitnej i poprawę bezpieczeństwa zaopatrzenia mieszkańców w wodę, ograniczenie ładunków zanieczyszczeń odprowadzanych do Bałtyku, a tym samym poprawę stanu morskich kąpielisk, ograniczenie liczby i efektywne zagospodarowanie odpadów powstałych w komunalnej oczyszczalni ścieków⁴⁶.

Wnioski

Podsumowując, ochrona środowiska naturalnego jest stałym, a zarazem zasadniczym elementem współpracy państw regionu Morza Bałtyckiego. Przynosi ona różnorodne korzyści nie tylko środowisku, lecz także sprzyja i ugruntowuje stosunki z sąsiadami. Konsekwencją rozszerzenia UE 1 maja 2004 r. było uwewnętrznienie Morza Bałtyckiego, które stało się, z małymi wyjątkami⁴⁷, wpisane w granice Unii. Często w literaturze przedmiotu wspomina się o perspektywie unijnego morza wewnętrznego (*Internal EU Sea*). W tej perspektywie można powiedzieć, że jest ono dopełnieniem północnego wymiaru UE. Tym samym Morze Bałtyckie stało się wspólnym obszarem zainteresowań wszystkich państw tego regionu. Dzięki integracji europejskiej oraz inicjatywie Wymiaru Północnego łatwiej dziś sprostać wyzwaniom ekologicznym. Oceniając skutki współpracy międzynarodowej na rzecz ochrony Morza Bałtyckiego, należy podkreślić:

1. W latach siedemdziesiątych XX w. wprowadzono zaostrzone limity dla emisji zanieczyszczeń powietrza w regionie Bałtyku. Skonstruowano nowe sys-

⁴⁵ *Projekty Miasta Gdańska do funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności UE*, w: <http://www.gdansk.pl/> (dostęp: 28.11.2010).

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ Jak podał J. Ruskowski, poza UE pozostanie eksklawa kaliningradzka oraz subregion skoncentrowany wokół Sankt Petersburga; zob.: J. Ruskowski, *Wschodni wymiar Unii Europejskiej. Implikacje dla Polski*, „Studia Europejskie” 2003, nr 2, s. 37.

- temy usuwania i obróbki odpadów oraz nowe oczyszczalnie ścieków. Ruch na rzecz środowiska zaistniał na scenie politycznej.
2. W regionie Europy Bałtyckiej przyjęto na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX w. programy ochrony środowiska. Jednak należy zauważyć, że centralnie planowana gospodarka uniemożliwiła powiedzenie przed końcem lat osiemdziesiątych prawdy o zanieczyszczeniu, szczególnie tym, które powodował przemysł radziecki.
 3. Kiedy w 1974 r. podpisano Konwencję o ochronie środowiska morskiego Morza Bałtyckiego (konwencja bałtycka lub helsińska), miała ona jedynie charakter regionalny i obejmowała kilkanaście rodzajów zanieczyszczeń. Zalecenia HELCOM-u dotyczące zagrożeń środowiskowych miały tylko charakter doradczy.
 4. Milowym krokiem dla ochrony środowiska regionu bałtyckiego było podpisanie Deklaracji Morza Bałtyckiego w 1990 r. w Ronneby (Szwecja). Jednym z jej celów było na przykład zredukowanie emisji substancji szkodliwych w okresie 1987–1995 o około 50% oraz zastosowanie najlepszych względem środowiska dostępnych technologii we wszystkich ważnych gałęziach przemysłu. Zdecydowano wówczas, aby w trybie pilnym przygotować „Długofalowy Wspólny Program” w celu przywrócenia Morza Bałtyckiego do stanu głębokiej równowagi ekologicznej. Program koordynuje Grupa Specjalna wysokiego szczebla. Oprócz zainteresowanych krajów uczestniczą w nim instytucje finansowe, takie jak Europejski Bank Rozbudowy i Rozwoju, Europejski Bank Inwestycyjny, Północny Bank Inwestycyjny i Bank Światowy.

Summary

ENVIRONMENT'S PROTECTION OF BALTIC SEA REGION

The Northern Dimension area can boast vast natural resources, a unique biodiversity in its seas and rivers together with some of the last untouched European forests. But environmental degradation is causing increasing concern. Two of the region's seas, the Baltic and the Barents, are particularly sensitive to environmental degradation due to low temperatures and, in the Baltic Sea in particular, low salinity and shallow waters.